

PÉCSI L. DÁNIEL

A KORONÁZÁSI PALÁST KÁLVÁRIÁJA

Pécsi L. Dániel a nyitott tárló mögött a fegyveres őrökkel (Fotó: Papp János restaurátor)

1978. január 5-én, 22 órakor a Ferihegyi repülőtéren landolt az USA elnökének 2. sz. (Airforce Two) különgépe, amellyel – 33 évi kényszerű távollét után – az Amerikai Egyesült Államokból hazahozták a Szent Koronát, a koronázási jelvényeket és köztük a palástot. Másnap, január 6-án, vízkereszt napján, az „Amerikai Nemzet képviselőiben” Cyrus Vance külügyminiszter az Országházban a nemzeti ereklyéket ünnepélyes keretek között jelképesen átadta a magyar nemzet képviselőiben megjelent közéleti személyiségeknek, köztük Apró Antalnak, az Országgyűlés akkori kommunista elnökének. Részletek Cyrus Vance elhangzott ünnepi beszédéből:

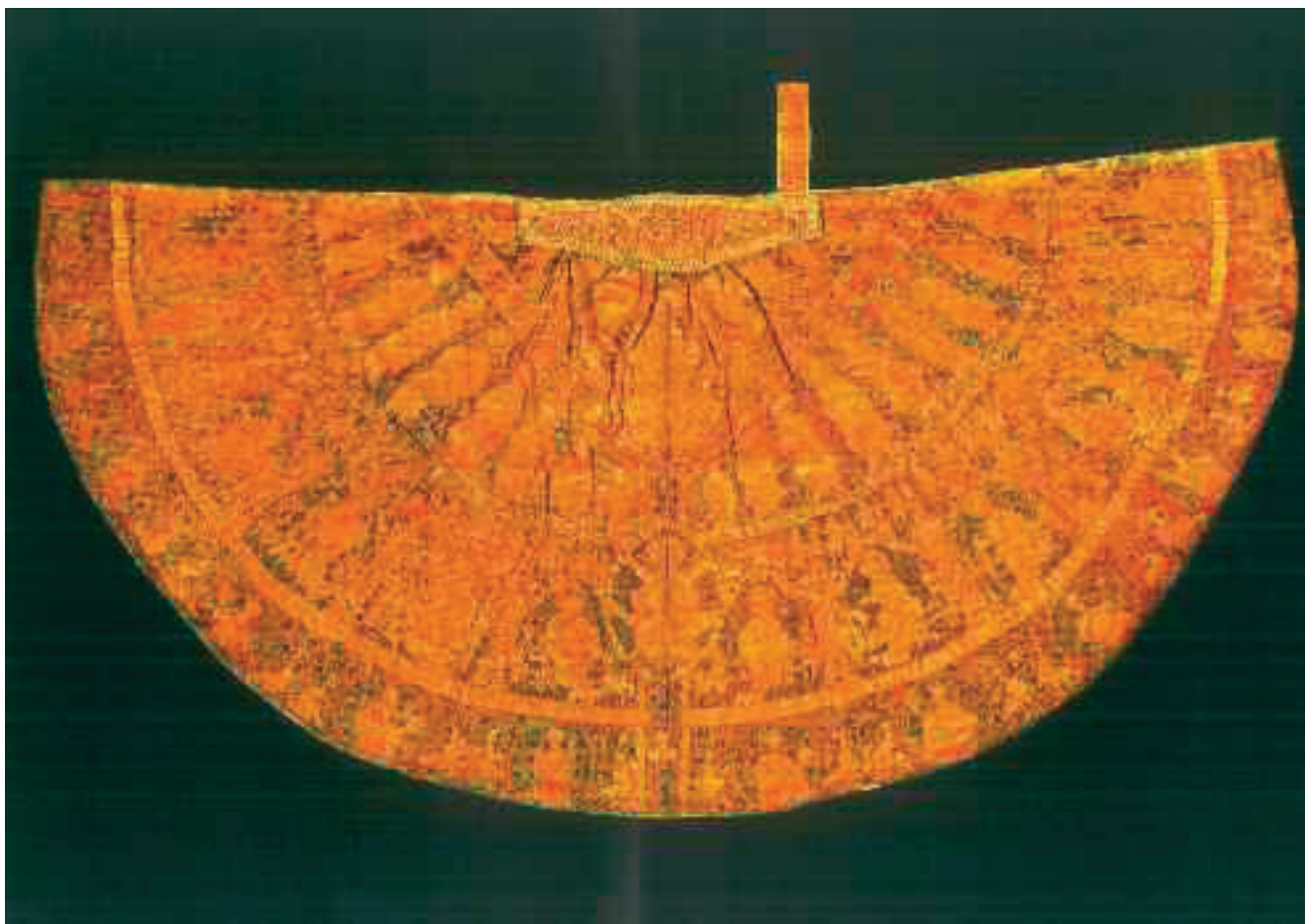
„Úgy hisszük, hogy ennek a történelmi kincsnek, amely ezer évig jelentős szerepet játszott a magyar nemzet történetében, Magyarországon kell lennie, hogy az ország népe és az emberek mindenütt becsben tarthassák. A Szent Korona Magyarország nemzeti szellemének és hitének, nemzeti függetlenségének a jelképe. Elnök úr, nagy öröm és páratlan megtiszteltetés számomra, hogy Carter elnök és az Egyesült Államok népe nevében, amelyet itt az Egyesült Államok Kongresszusának néhány kiváló tagja és más tisztelt és megbecsült amerikai állampolgárok képviselnek, visszaadjam a magyar népnek Szent István koronáját és Magyarország Koronázási Ékszerét.”

Az ünnepélyes átadást követően a Szent Korona, a koronázási jelvények és köztük a koronázási palást a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében, a Koronakiállításon kerültek elhelyezésre.

Ismeretes, hogy a Magyar Nemzeti Ereklyék visszaszolgáltatását rögzítő amerikai és magyar kormányközi megállapodás értelmében, a magyar kormány kötelezte magát, hogy a szakrális jelvényeket állandó jellegű kiállításon a nagyközönség számára is megtekinthetővé teszi. A Koronakiállítást a Központi Múzeumi Igazgatóság (KMI) kiállításrendező csoportja készítette el. Az ország vezetői azonban a kivitelezési munkálatokat megelőzően és azt követően sem tartották fontosnak, hogy az ilyen speciális esetekhez igénybe vegyék és kikérjék a műtárgyvédelmi, műtárgykörnyezeti, természettudományos és műszaki szakemberek tanácsait és javaslatait. Erre pedig éppen az eredetileg miseruhának készült koronázási palást szempontjából lett volna elsődlegesen szükség, a környezeti károsító hatások kiküszöbölésére.

A koronázási palástról az alábbiakat olvashatjuk dr. Lovag Zsuzsa, a Nemzeti Múzeum Középkori Osztálya akkori helyettes vezetőjének „A Magyar Koronázási Jelvények” címmel, 1978-ban megjelent kiadványában:

„A Koronázási palást művészettörténeti értéke szinte felbecsülhetetlen: a

Koronázási palást

(Szelényi Károly festőművész felvétele)

korszak legnagyobb szabású, legépebb textilművészeti emléke, s egyike a legszebb középkori hímzéseknek. Ellentétben a Szent Koronával, amelyik makacsul őrzi eredetének titkait, a Koronázási palást hímzett felirata azonnal elárulja készítési idejét: 'CASULA HEC OERATA ET DATA ECCLESIAE SANTAE MARIAE SITAE MARIAE SITAE IN CIVITATE ALBA ANNO INCARNACIONIS XPI MXXXI INDICIONE XIII A STAEPHANO REGE ET GISLA REGINA.'

'EZ A CASULA SZŰZ MÁRIÁNAK FEJÉRVÁRON LÉVŐ EGYHÁZA SZÁMÁRA KÉSZÜLT ÉS ADATOTT KRISZTUS MEGTESTESÜLÉSÉNEK 1031. ÉVÉBEN, A XIV. INDIKCIÓBAN, ISTVÁN KIRÁLY ÉS GIZELLA KIRÁLYNÉ ÁLTAL.'

Eszerint 1031-ben készítette és ajándékozta a székesfehérvári Szűz Mária egyháznak István király és Gizella ki-

rállyné azt a miseruhát, amelyből később a palástot alakították. Eredetileg bíborszínű, a századok folyamán erősen megfakult, rozettamintás bizánci selyemből készült, színes selyem- és aranyhímzéssel. Harang alakú, zárt miseruha volt, amelyet elől felvágtak s némiképpen megrövidítettek, most kiterítve csaknem félkör alakú. Feltehetően a veszprémvölgyi görög apácakolostorban hímezték, a hagyomány szerint Gizella királynénak a közreműködésével. Az elől felvágott miseruhát bizánci selyemből készült, gyöngyhímzéses gallérral látták el, amelynek stílusa elárulja az átalakítás korát is, III. Béla király (1172-1196) uralkodásának idejét. Ettől kezdve a palást is - a Szent Koronához hasonlóan - István király személyéhez kapcsolódott, amire a középkorban többször is hivatkoztak. Először 1290-ben, III. András

király koronázásakor írta egy krónikás, hogy a király egy megszentelt ruhában volt, amelyet már Szent István is viselt. A palást egésze Szent Ambrosius hálaadó imádságának, a Te Deumának az illusztrációja."

ELŐZMÉNYEK

Ismeretes, hogy a koronázási palástot - a Szent Koronához és a koronázási jelvényekhez hasonlóan - évszázadokon keresztül szigorúan védett helyen, fegyveres őrséggel, lepecsételt ládában elzárva őrizték.

Ennek köszönhetően maradhatott fenn viszonylagos épségben, bár a történelem során többször került végveszélybe. Ennek legkirívóbb esete az 1848/49-es elvesztett szabadságharc utolsó miniszterelnöke, Szemere Ber-

tan és kormánya néhány tagjának cselekedetéhez fűződik. Törökország felé menekülve a határnál lévő Orsova városa melletti ártéri ligetben, 1849. augusztus 23-án, egy 1608-ban készült ládában elásták a nemzeti ereklyét. A Szent Korona, az Országalma, a Jogar, a Kard és a Koronázási Palást több mint négy éven keresztül rejtőztek a föld mélyében. Hosszú kutatás után, a császári hadsereg egy utásztisztje 1853. szeptember 8-án bukkant rá a ládára, amelynek beázása miatt az ereklyék számos károsodást szenvedtek. A Szent Koronát, az Országalmát és a Jogart kisebb sérülések érték, a Koronázási kard teljesen elrozsdásodott, Szent István király híres palástja pedig kifakult. A megtalált koronázási jelvényeket azonnal Bécsbe szállították, ahol elvégezték a legszükségesebb állagmegóvásokat.

1945. március 27-én, a szovjet vörös hadsereg közeledtének hírére a koronázási jelvényeket Ausztriába menekítették. A hányatott sorsú koronázási jelvényeket második alkalommal Mattsee településen 1945. április 7-én rejtették el. A Koronaőrök parancsnokuk,

Pajtás Ernő ezredes vezetésével, a helyi tó partjától 100 méterre kiástak egy három méter mély gödröt és egy olajshordóba elhelyezték a Szent Koronát, az Országalmát, a Jogart és a Palástot, majd a kardot eltemették. Mindezt titokban tartották és a továbbiakban úgy tettek, mintha a Szent Korona még mindig saját ládájában lenne. Amikor 1945. július 24-én az Amerikai Főhadiszálláson kinyitották a Szent Korona ládáját, abban csak a Koronázási Kardot találták. Az egybegyűlt tisztek mindezt dermedten vették tudomásul. Paul Kubala őrnagy rögvést előállította Pajtás Ernő ezredest. A Koronaőrök parancsnoka az amerikai tisztekkel Mattseebe utazott, amely időközben szintén amerikai megszállási terület lett. Kiásták a Szent Koronát és a koronázási jelvényeket tartalmazó hordót, amelyet Augsburgba szállítottak. A vándorút Augsburgból Mannheimbe, innen Secenheimbe, majd Heidelbergbe, onnan pedig Frankfurtba vezetett, ahova a Főparancsnokság költözött. Ideiglenesen a Szent Koronát – a koronázási jelvényekkel, köztük a palásttal együtt – a

Német Nemzeti Bank széfjében helyezték el. Innen később az ereklyét Wiesbadenbe vitték, ahol Kelleher amerikai, Boeckler német művészettörténészek és a magyar Oroszlán Zoltán professzor együttesen megvizsgálták.

1953. március elején Dwight David Eisenhower elnök az „Operation Klondike” nevű titkos terv alapján elrendelte, hogy a Magyar Nemzet Ereklyéit a Kentucky Államban lévő Fort Knox katonai erődjébe szállítsák. 1953. március 10-én az Egyesült Államok Haditengerészetének General Greely nevű hadihajója kifutott a Szent Koronával és a koronázási jelvényekkel a Csendes-óceánra, majd 1953. március 21-én kikötött a Staten Island katonai támaszponton. A hajó legénysége sem tudta, hogy a ládákból miket szállítanak.

1953. március 23-án a Szent Korona, az Országalma, a Jogar, a Koronázási Kard és a Koronázási Palást az amerikai Fort Knox katonai erőd 31. számú kamrájában a legnagyobb védettség mellett rejtették el. A kamra lelakatolt és lepecsételt ajtajáról a lakatot és a pecsétet csak 1977. decem-

Koronakiállítás 1978–1997. Szent Korona, koronázási jelvények, palást tárlói

(Pécsi L. Dániel felvétele)

Pécsi
852-4-1179

1979. jun. 20.

Dr. Fülöp Ferenc főigazgató
Magyar Nemzeti Múzeum
B u d a p e s t

Kedves Fülöp Kálmárai!

Kérőnkre munkatársunk, Pécsi L. Dániel 1979. február 21-én a Magyar Nemzeti Múzeum díszteremében világítási és klímatechnikai méréseket végeztet, Feladata volt a terepben uralkodó fényviszonyok mérése, valamint ezzel párhuzamosan a terem és a palást vitrinje relatív páratartalmának meghatározása. Meg kellett határozni a Magyar Televízió által a felvételkor használt fényforrások fényerősségét is. A mérések adatait a Német Nemzeti Restaurátor Központ /ICORDE/ által a szervező anyagi támogatásra megállapított értékekkel hasonlították össze. A kapott eredményekből kitűnt, hogy a TV által használt lámpák 400-500 lux fényerőssége messze meghaladta az ICORDE által ajánlott 50 lux értéket, ezért az eredmények alapján a palást alapanyagára.

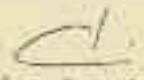
A felvétel idejére Pécsi L. Dániel javaslatára a lámpák elé két rétegi szelvényt helyeztek. Így a megvilágítás erősségét 180 luxra sikerült csökkenteni. A megvilágítás időtartama 8 perc volt. Délután a forgatás már 200-400 lux érték mellett 14 percig tartott.

Javasoljuk, hogy a jövőben az esetleges újabb felvételek során ne lépjenek túl a 180 lux körüli értéket és a megvilágítás idejét is a lehető legminimálisabb időre csökkentésük. A további vizsgálatok során megállapítottuk, hogy a palást megvilágítása egyenletlen, mivel a palást baloldala 180 lux, a jobboldala pedig 400 lux erősségű fényt kapott. Ezért a megvilágítást átrendeltük. Így a palást továbbiakban egyenletesen csak 100 lux erősségű fényt kap, ugyanakkor a többi koronázási jelvény megvilágítása jelentősen javult.

A palást anyagának megóvása céljából ajánlatos lenne, kizárólag a PAR 35 tip. 150 W-os lámpák alkalmazása, melyek csak kevés UV-fényt bocsátanak ki. A csillárokat csak kivételes alkalmakkor használtsák. A palást vitrinjét javasoltuk SUL-X fényvédő fóliával bevenni. Ez utóbbi, mint utólag értesültünk, már megvalósult.

A terem relatív páratartalma a kívánatosnál alacsonyabb volt /43%-on/. A vitrin klímaberendezése viszont jól működik és így a tiszta relatív páratartalom az ideálisnak mondható 53%-nak felel meg.

Kévtársi udvalattal:

István István/
Közvetítő

ber 14-én vágták le, amerikai katonák és magyar szakértők jelenlétében. A Szent Korona és a Koronázási Jelvények „különleges jogállású tárgyként” 24 évig és 9 hónapig voltak teljes elzárva az Egyesült Államokban! Innen 1977 decemberében a koronázási jelvényeket a palásttal együtt Washingtonba szállították, majd 1978. január 5-én Budapestre, ahol másnap az Országház Kupolacsarnokában ünnepélyesen visszaszolgáltatták a „Magyar Nemzetnek”.

MŰTÁRGYVÉDELMI, MŰTÁRGYKÖRNYEZETI VIZSGÁLATOK ÉS A PALÁST TÁRLÓJÁNAK TERVEZÉSE (1978–1987)

1978. május 2-án, megboldogult Kobzos Kiss Tamás barátomnak köszönhetően, villamos-üzemnépként kerültem a Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központba (MRMK). Tamás a Restaurátor Osztályon ekkor még vegyészként volt főmunkatársa az intézménynek. Jómagam pedig a könyvtárban a Római Nemzetközi Restaurátor Központ (ICROM) által megjelentetett műtárgyvédelmi szakirodalom tudatos áttanulmányozásával, szeptemberre műtárgykörnyezeti mérnökké képpeztem át magamat. Restaurátor kollégáim segítségével – a műtárgyvédelmi előírások figyelembevételével – előzetes bejárásokat és méréseket végeztem a budapesti múzeumokban. Ennek jegyében 1978 októberében Báthy Géza főrestaurátor meghívására a Nemzeti Múzeum Dísztermében megtekintettem a Korona-kiállítást. A bejárás során nagy megdöbbenéssel megállapítottam, hogy a kiállítás a legalapvetőbb nemzetközi műtárgyvédelmi és műtárgykörnyezeti előírásoknak sem felel meg:

1. A felülvilágító ablakokon nappal szabadon beáramlottak a természetes napfény okozta károsító hatások, este pedig

az ott elhelyezett higanygőzlámpák által kibocsájtott káros UV-sugárzások.

2. A tárlókat megvilágító nagy fényerejű spotlámpák is jelentős káros sugárzásokat bocsájtottak ki.

3. A tárlókat pozdorjalemezekből készítették, amelyek egy bizonyos időszak eltelte után káros vegyi anyagokat juttatnak a környezetükbe. (Ez különösen nagy veszélyt jelentett a Koronázási Palástnak!)

Tapasztalataimról emlékeztetőt írtam, melyet eljuttattam Éri Istvánnak, a Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ igazgatójának, de az érintett illetékesek válasz nélkül hagyták észrevételeimet.

A következő, már érdemi és mérésekkel egybekötött vizsgálatokra dr. Lovag Zsuzsának, a Középkori Osztály vezetőhelyettesének felkérésére 1979. február 21-én a délelőtti és délutáni órákban került sor, mert a Magyar Televízió filmet készített a Szent Koronáról, a koronázási jelvényekről és a koronázási palástról. Éppen ezért szükségessé vált elsősorban a palást műtárgykörnyezetének műszeres vizsgálatát elvégezni, vagyis a hőmérséklet- és légnedvesség-változást, a látható és nem látható fénysugárzások károsító hatásainak mérését. A mérési vizsgálatok eredményeit szakvéleményben ismertettem, melyet átadtam Éri Istvánnak. Ennek felhasználásával Éri István igazgató 1979. június 20-án hivatalos levélben tájékoztatta dr. Fülepp Ferenc főigazgatót, a Koronabizottság elnökét. 2. számú melléklet

Ezt követően nyomatékosan sürgettem egy tudományos alapokra helyezett, komplex műtárgykörnyezeti vizsgálat elvégzését – a rendelkezésre álló hazai szakintézmények és szakemberek bevonásával!

A komplex műtárgykörnyezeti vizsgálatokra végül is öt esztendő késés-

sel került sor! Ugyanis kiderült, hogy a tárló légnedvesség-szabályozását végző szobai DEFENSOR VR 7 típusú készülék érzékelő része 1983. december vége és 1984. január eleje között – vagyis az év végi múzeumbezárás ideje alatt – meghibásodott. *Ennek következtében a fűtetlen kiállító helyiségben a légnedvesség-szabályozóból a palást légterébe bejutott mintegy 40 liternyi vízpára először a hideg tárlóüvegen lecsapódott, majd víz formájában a palást felületét áztatta.* Ismeretes, hogy a koronázási palást Orsovánál és Mattseenél a végzetes károsodástól szerencsésen megmenekült. Viszont – a szakértelem hiánya és a hozzá nem értés miatt – a Nemzeti Múzeum Dísztermében, a Korona-kiállításon majdnem sikerült végleg tönkretenni!

Az előállt botrányos helyzetben 1984. január 9-én rendkívüli szakmai konzultációra és mérésekre került sor, melyen részt vettek dr. Lovag Zsuzsa, a Középkori Osztályvezető helyettese, László Emőke, a Textil Osztály vezetője, Farkasvölgyi Zsuzsanna, Nagy Katalin, Sipos Enikő textilrestaurátorok és jómagam. A vizsgálatokról készült jegyzőkönyvet a 7. számú melléklet tartalmazza.

Ez a botrányos és kellemetlen esemény jobb belátásra bírta az érintett illetékeseket. Végre sor kerülhetett 1984. január 23. és 30. között a fentiekben említett tudományos vizsgálat és mérésorozat elvégzésére. A vizsgálatok nagyobb hányadát végző Országos Mérésügyi Hivatal szakemberei megállapították, hogy a palást közvetett és közvetlen környezetében igen sok a jelentős mértékű károsító hatás, és a tapasztaltak méltatlanok ehhez, a Szent István király személyéhez köthető Nemzeti Erekléhez!

A különböző mérésekről készült vizsgálati eredmények „A Magyar Koronázási Palást tárlójának tervezésével

Dr. Mészáros

Jegyzőkönyv a palást állapotának
1984. január 9.-én történt vizsgálatáról.

A palástnak az elmúlt év első felében történt vizsgálata
és a esővízszennyezés következtében a tárlóba viasszalátó tárgy állagának,
elhelyezési körülményeinek vizsgálata.

Ebből a célból a mai napon a vizsgálatot végző szakemberek
- László Endre, Nagy Katalin, Sipos Imre, Farkasvölgyi Zsuzsa - ve-
lamint a korábban már vizsgálat-szakemberként közreműködött Récsi
Dániel, a MNM rónakról pedig Fülöp Ferenc főigazgató, Nagy János
gondnok és Lovag Zsuzsa vettek részt.

Megmértük a terem és a tárló belsejének hőmérsékletét,
és relatív légnedvességét. A terem hőmérséklete a mérés pillanatában
23,5 °C volt, relatív légnedvessége 55 %. ~~A tárló belsejének hőmérséklete
23,5 °C volt, relatív légnedvessége 55 %.~~

A terem és a tárló belsejének hőmérséklete a hidegszezonban működő fűtés
miatt naponta is nagyon ingadozik, és az azonos eltér az ideálisnak
nevezhető állandó 18-20 °C-tól. A magas hőmérsékleten a tárlóban
felgyűlt páratartalom lehűléskor lecsapódik a palástra, és a nagy
vizsgálat alkalmával észlelt inaktív gombaspórák aktivizálódásához
megfelelő nedvességet biztosítanak.

~~A palástot a vizsgálathoz előzőleg a palástot vizsgáló szakemberek
vizsgálata során a palástot vizsgáló szakemberek vizsgálata során
a palástot vizsgáló szakemberek vizsgálata során a palástot vizsgáló
szakemberek vizsgálata során a palástot vizsgáló szakemberek vizsgálata
száraz állapotban tartottuk a hőmérsékletet 12-12 °C-ra, és ideiglenesen
12-12 típusú higrométert helyeztünk el a tárlóban. A mutatott értékek
Fapp János restaurátor naponta feljegyzései, további intézkedésig.~~

A fentiek alapján javasoljuk, minden részletre kiterjedő mérésnek el-
végzését, mégpedig: a terem léghőmérsékletét, relatív légnedvességét,
hőmérséklet ingadozását. A fenti mérések megismétlését Récsi
Dániel vállalta. ~~A palástot a vizsgálathoz előzőleg a palástot vizsgáló
szakemberek vizsgálata során a palástot vizsgáló szakemberek vizsgálata
száraz állapotban tartottuk a hőmérsékletet 12-12 °C-ra, és ideiglenesen
12-12 típusú higrométert helyeztünk el a tárlóban. A mutatott értékek
Fapp János restaurátor naponta feljegyzései, további intézkedésig.~~

A vizsgálatok eredményéről és a velük kapcsolatos tanácsokról
1 hónapon belül javaslathoz tesszük a Karrendbíróságnak.

Budapest 1984. január 9.

László Endre

/László Endre/
szakember

Nagy Katalin

/Nagy Katalin/
restaurátor

Farkasvölgyi Zsuzsa

/Farkasvölgyi Zsuzsa/
restaurátor

/Sipos Imre/
restaurátor

Récsi Dániel

/Récsi Dániel/

Lovag Zsuzsa

/Lovag Zsuzsa/

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
 Budapest VII., Múzeum körút 14-16.
 1370. évf. 77. sz. 864. Tel.: 138-400

1882 1977
 A MUNKÁK VÖRÖS TÁRSASÁGÁNAK ELNÖKSÉGE
 BUDAPEST

071-1-3/85. f. sz.

P é c s e j L. Dániel urunk,
 műtárgyvédelmi mérnök

B u d a p e s t III.,
 Népor u. 10/a,
 1034

A Koronabizottság és a Magyar Nemzeti Múzeum nevében felkérlek és megbírom Önt, mint felelős vezető tervezőt és lebonyolítót, a koronázási palást új kiállítási tárgy-jével kapcsolatos alábbi ügyintézésekre és munkálatokra.

1. Hőrszintesen a különböző szakintézményekkel a tervezés és kivitelezés részleteihez emlékeztetőket és szakvéleményeket.
2. Az előtervekhez hasonlóan szerveztes meg és irányítja a részletes kiviteli terv elkészíttetését és az ehhez kapcsolódó műtárgyvédelmi és egyéb intézkedéseket.
3. A szakvélemények alapján készítés elő a kivitelezési munkákat, jelölje ki a kivitelezést és beszerzést végző vállalatokat, intézményeket fő- és alvállalkozói szinten egyaránt.
4. Valamennyi szakintézmény előkészítésénél és megkötésénél képviselje hivatalosan intézményünket.
5. Állítsa össze azt a restaurátorokból, vegyészekből, fizikusokból, mérnökökből, stb. álló szakértői névsort, akik részt vesznek majd azon a március elejére tervezett kibővített koronabizottsági ülésen, ahol egy konzultációs körökben megvitatásra és esetleges kiegészítésekkel jóváhagyásra kerülnek az új sálóra vonatkozó előtervek.

Az erről készült jegyzőkönyv rögzíti majd a kivitelezésben szükséges összes műtárgyvédelmi, műtárgyvédelmi, biztonságtechnikai, műszaki, technológiai, múzeológiai, kiállításrendezési, esztétikai és egyéb szempontokat.

Kérem, hogy a fellejtésekről a Koronabizottságot és a Magyar Nemzeti Múzeumot folyamatosan tájékoztassa.

Budapest, 1985. febr. 20.

Fülöp Ferenc
 főigazgató

a Koronabizottság elnöke

Konzultáció és mérések a tárlónál

(Papp János restaurátor felvétele)

kapcsolatos műtárgyvédelmi, műtárgy-környezeti, természettudományos és műszaki szempontok, követelmények” címmel 1985 október-novemberében megjelent Szakvélemények néven összeállított kötetben található. E kötet átadása és a benne található vizsgálati eredmények közzététele után, 1984. február 15-én levelet írtam dr. Fülep Ferenc főigazgatónak, a Koronabizottság elnökének, amelyben sürgettem a palást új tárlójának tervezésével kapcsolatos hivatalos felkérés megtételét. Hosszas huzavona után dr. Fülep Ferenc a Koronabizottság és a Magyar Nemzeti Múzeum nevében 1985. február 20-án felkért és megbízott, hogy felelős vezető tervezőként és lebonyolítóként irányítsam a Koronázási Palást új kiállítási tárlójával kapcsolatos ügymenetet és a munkálatokat.

A felkérést és megbízást 1985. március 1-jétől, mint a Fotoelektronik Szövetkezet Vállalkozási Irodájának munkatársa, kiemelt feladatként végeztem Papp Géza elnök, Bándi Kund irodavezető, Nagy Gyula és Csapó Etele főmérnökök és Rábai István főkönyvelő uraknak köszönhetően. A tervezési munkák elvégzését, valamint a kivitelezési munkák előkészítését az 1985. október 15-én létrejött Megállapodás rögzítette, amelyet ellátott kézjeggyével dr. Fülep Ferenc, a Nemzeti Múzeum főigazgatója és Papp Géza, a Fotoelektronik Szövetkezet elnöke.

A fenti feladatok elvégzéséről 1985-ben beszámoltam az évenként megrendezett Restaurátor Konferencián. Előadásom megjelent a Múzeumi Műtárgyvédalom című múzeumi szaklapban. Ennek rövidített kivonata „A koro-

názási palást új tárlója belső terének hőmérséklet- és légnedvesség- szabályozása” címmel adtam közre.

1985. december 17-én a kiviteli tervek három példányban átadtam a Nemzeti Múzeumnak, dr. Fülep Ferenc főigazgatónak. A tervezési feladatokat elvégzett szakemberkollégáimmal egy bizonyos idő eltelte után azt tapasztaltuk, hogy a minisztériumi pártkatonák *politikai ügyként* kezdik kezelni a Koronázási Palástnak ezt a kifejezetten múzeumi műtárgyvédelmi állagmegóvását. Ezért az új tárló kivitelezési munkáinak elkezdését mondvcascinált ürügyekkel hátráltatták. A tarthatatlan helyzet arra ösztökélt, hogy olyan befolyásos embereket keressek fel, akiknek a Koronázási Palást többet jelentett egy múzeumi tárgynál. Ezért 1984. október 15-én levelet írtam dr.

Pozsgay Imrének, a Hazafias Népfrent akkori főtitkárának. Részlet a levélből:

„Jelenleg a Palást az új kiállítás melletti karzaton, abban az alumíniumtokban van bezárva, amivel az Egyesült Államokból hazahozták. Az ott tapasztalható körülmények még jóval szerényebb műtárgyaknak is szégyenére válnának, egy ilyen nemzeti ereklyéhez viszonyítva enyhén szólva megalázóak. Az így ért károsodás mértéke is már régen meghaladta a megengedhető minimumot. Ezért fordulok Önhez, a Hazafias Népfrent főtitkárhoz, mert azokat képviseli – akik ugyan más világnézeti meggyőződésen vannak – de akiknek ennek a népnek az értékei ugyanúgy lelkiismereti tényezők, mint a másik oldalon állóknak. Ezt pedig csak közös összefogással tudjuk megteremteni. Remélem, hogy hivatali súlyához mérten – valamennyi kollégám megnyugtatóra is – kezébe veszi legérzékenyebb nemzeti ereklyénk további sorsának alakulását.”

Pozsgay Imre azt javasolta, hogy keressem meg a Pártközpontban Mrávik Lászlót, az MSZMP KB Tudományos Kulturális és Közoktatási Osztályának vezetőjét, aki segítségemre lehet az előállt áldatlan helyzet megszüntetésében. Mrávik Lászlóval hivatali dolgozószobájában folytattam megbeszélést, aki arra kért, hogy egy jelentésben részletesen tájékoztassam az addig lezajlott történésekről. Ezt 1985. június 21-én továbbítottam részére. Idézetek a jelentésből:

„A tervek 90%-ig elkészültek, a kivitelezés azonnal beindulhatna. Ennek akadálya, hogy a tervezők, a kivitelezők és a bonyolítók a mai napig hivatalos szerződés nélkül dolgoznak, csupán néhány soros felkérés birtokában. Az eddigi munkálatokban a legjobb hazai szakemberek vettek részt, a legnagyobb körültekintéssel, a leggazdaságosabb megoldásra törekedve... AS kivitelezés elő-

készítésénél legalább három szakcégtől kértem be árajánlatokat és mindig a legkedvezőbb kapta a felkérést. Úgy a hazai, mint külföldi partnerek azonnal intézkedtek, mihelyt megtudták a feladat fontosságát... Minden e témában érdekelt kollégám számára furcsa és megmagyarázhatatlan, hogy 3 millió Ft költség gondot okoz egy Ft-ban ki nem fejezhető értékű nemzeti ereklye biztonságos őrzése számára. (Az eddigi e témával kapcsolatos adminisztrációs anyagaim közel 5 kg-ot tesznek ki.) A palást új tárlóját a Nemzeti Múzeum vezetősége az Európai Kulturális Fórum alkalmából októberben szeretné üzembe helyezni. Érthetetlen, hogy egy ilyen nagyszabású rendezvény keretébe ez a költség miért nem fér bele?! Egyébként több vállalat felajánlotta már, hogy megfinanszírozza a költségeket, de ez esetben tájékoztatnák a közvéleményt is. Egyszerűen a botrány a levegőben lóg! Naponta zaklatnak a rádió, a televízió és a sajtó illetékesei. Hat éven át türelmesen és lojálisan védtem a mundér becsületét. Ezért kérem a magasabb pártszerveket, hogy vizsgálják ki ezt a kényes ügyet és szíveskedjenek a szükséges intézkedéseket megtenni legérzékenyebb nemzeti ereklyénk érdekében.”

Mrávik László a kért jelentést eljuttatta Köpeczi Béla akkori művelődési miniszternek, aki válasza sem méltított bennünket.

Az ideológiailag felvértezett pártkatonák végül is megakadályozták, hogy az 1985. októberében Budapesten megrendezett Európai Kulturális Fórumra elkészüljön a Koronázási Palást új tárlója. (A Nemzeti Múzeum dísztermében és előcsarnokában a Fórum tiszteletére „Az Árpád-házi uralkodók ereklyéi és jelvényei” címmel megrendeztek egy, a történelmünk korai és dicsőséges szakaszát bemutató reprezentatív kiállítást. A koronázási palást továbbra is a káros vegyi anyago-

kat kibocsájtó pozdorjalemezből összetakolt tárlóban lett bemutatva!)

1986. májusában, Esztergomban a Balassa Bálint Múzeumban, az egykori Bibliotéka épületében – Dr. Horváth István igazgató felkérésére – diavetítéses előadást tartottam a koronázási palást hányatott sorsáról. A rendezvényt megtisztelte személyes jelenlétével Csoóri Sándor költő és közíró is. (Ismeretes, hogy az Európai Kulturális Fórumnak köszönhetően a kommunista hatalom kénytelen volt korábbi elhallgattatását feloldani és kapcsolatait rendezni a jeles közéleti személyiséggel.) Csoóri Sándort nagyon megdöbbenette a palástot ért gyalázatos nemtörődomség és felajánlotta, hogy az ügy előmozdítása érdekében megszervez egy találkozást Aczél Györggyel, az akkori kulturális élet legbefolyásosabb személyiségével. Erre szeptemberben került sor az MSZMP Társadalomtudományi Intézetében, ahol részletesen tájékoztattam Aczél „elvtársat”, hogy addig milyen erőfeszítéseket tettünk a Fotoelektronik Szövetkezet vezetésével. Ő a tárló kivitelezési költségeit magasnak ítélte és megkérdezte, miért kerül majd közel 3 millió Ft-ba. Válaszként elmondtam, hogy Aczél úr tudomásom szerint egy fekete színű légkondicionált Mercédész szolgálati autót használ, viszont erre a célra megfelelő lenne egy szintén fekete színű Trabant, esetleg Volga személygépkocsi is. Azonnal megértette profán összehasonlításomat és további kitartásra biztatott. Megígérte, hogy az ügy előmozdítása érdekében tájékoztatja Csehák Judit miniszterelnök-helyettes asszonyt és megkért, hogy előzetesen egy levélben számoljak be az addigi történésekről. A tájékoztató levelet 1987. március 27-én küldtem el, amelyben időrendben ismertettem a hatalommal szembeni küzdelmeinket. Idézetek a levélből:

„A Magyar Koronázási Palást kedve-zőtlen és méltatlan környezeti körülmé-nyeiről 1978 óta tudnak a hazai és külföldi szakemberek. Ezekre az állapo-tokra számtalan esetben felhívták az il-letékesek figyelmét. . . 1984 januárjában hazai szakemberek bevonásával, egy minden igényt kielégítő tudományos mé-réssorozat után úgy tűnt, hogy az ügy ki-mozdul holtpontról, és végre elkészül egy olyan speciális műtárgykörnyezetet biztosító tárló, amely évtizedekre garan-tálni tudná a Palást állagvédelmét. 1985 januárjában lettem megbízva egy minden igényt kielégítő tárló és az ahhoz kapcsolódó gépészeti kiépítés ki-viteli terveinek előkészítésével és elké-szítésével. Az ehhez szükséges szem-pontokat egyeztetttük a Koronabizottság-gal és a műtárgyvédelmi szakemberek-vel is. A terveket 1985 decemberében, illetve a késedelmes megbízás miatt 1986 februárjában a költségvetéssel együtt, kompletten átadtuk a Nemzeti Múzeumnak. Az ügy ekkor megtorpant, mert néhai Fülep Ferenc főigazgató ma-gasnak ítélte a költségtervezetet. Ezt akkor egy árszakértővel felülvizsgáltat-ták, aki viszont a Díszterem viszonyaira adaptált tervek kiviteli költségeit fővál-lalkozói és beruházói szempontból ala-csonynak találta. Az árszakértő által megállapított 6,5 millió Ft-os költségve-tést a Művelődési Minisztérium is felü-lyvizsgálta és reálisnak találta. Újabb hetek, újabb hónapok teltek el, mert az illetékes hatóságok egyike sem vállalta a beruházás legalább részbeni beindítá-sát. . . Az ügyet nagyon felkavarta a Ma-gyar Rádió „168 óra” adásában el-hangzott néhány nyilatkozat, amelyben jómagam is elmondtam, hogy az illeté-kesek milyen felelőtlenül kezelik a Pa-lást sorsának alakulását. Különösen a Művelődési Minisztérium részéről meg-nyilatkozó Véghelyi József osztályvezető megállapításai okoztak nagy felháboro-dást a szakértésben és tervezésben részt

vett kollégáknál, mert kétségbe vonta szakértelmüket. Az elhangzott nyilatko-zat ellen levélben tiltakoztunk Köpeczi Béla művelődési miniszternél, és kértük az ügy kivizsgálását, melyet mellékel-tünk levelünkhöz. Tisztelettel kérjük, szíveskedjék az ügyet igazságosan ki-vizsgáltatni. Kérjük kideríteni azt is, kik is valójában a tényleges felelősök abban, hogy ez a pótolhatatlan nemzeti ereklye ennyi újabb hányattatáson ment keresztül immár 9 éves itthoni léte alatt.”

Csehák Judit az Országgyűlés épüle-tében áprilisban fogadott a dolgozószo-bájában, ahová elvittem magammal az üggyel kapcsolatos összes tervdoku-mentációt és iratanyagot (amelyek idő-közben 8 kilogrammra növekedtek). A szívélyes fogadtatáson és bátorító mondatokon kívül ezután sem történt érdemi előrelépés. Ezért újabb meg-hallgatást kértem Aczél Györgytől, aki május végén fogadott bennünket. A Fotoelektronik Szövetkezet vezetőjé-vel, Papp Géza elnök úrral részletes tá-jékoztatást adtunk cégünk addigi áldozatvállalásairól. Ennek nyomaté-kosítására a Szövetkezeti Magazin I. évfolyamának 2. számában 1987 má-jusában „A palást tárlója” címmel egy tényfeltáró riport jelent meg.

Aczél György a riport elolvasása után arra kért bennünket, hogy készít-sek egy részletes jelentést. Ezt 1987. augusztus 31-én személyesen eljuttat-tam hozzá. A jelentés első részében a Csehák Juditnak írt részletes tájékoz-tatás olvasható, ezért csak az utána tör-téneteket idézem. Tárnya: *A XI. századi Magyar Koronázási Palást új kiállítási tárlójának eddigi előkészületi munkái*. Idézetek a Jelentésből:

„Szeretném megjegyezni, hogy a pa-lást jelenleg is kiállítva látható egy erre alkalmatlan tárlóban. Feltétlenül szük-séges lenne legalább a tárló szekrényét elkészíttetni, mert már azzal is jelentős

műtárgykörnyezeti és műtárgyvédelmi előrelépés történne. Ennek várható költ-sége 2,5–3 millió Ft körül lenne. Ez a tárló bárhova telepíthető lesz. Ennek módozatait is kidolgoztuk mérnök kol-légáimmal, akik annak idején felvállal-ták ennek az ügynek a lebonyolítását. . .”

Jelenleg a Fotoelektronik Szövetkezet-nél dolgozom. A Szövetkezet vezetősége minden támogatást megadott az ügy előmozdítására. Költségeket hitelezett meg, és olyan kockázatokat vállalt, amelyeket a múzeumi területnek kellett volna megtennie. 1987 februárjában és márciusában viszont elhangzott a Ma-gyar Rádió 168 óra c. adásában egy olyan riportsorozat, amely megkérdője-lezte a Szövetkezet eddigi önzetlenségét, valamint a szakértésben és tervezésben részt vett különböző szakemberek mun-káját. Ezek után Papp Géza elnök úrral úgy döntött a Szövetkezet vezetősége, hogy a továbbiakban nem kíván a tárló-val kapcsolatos munkálatokban részt venni. . . Ami a kivitelezést illeti, a ko-rábban megkeresett cégek bármikor áll-nak szíves rendelkezésre, a bonyolításra pedig szintén összehoztam egy ütőkép-es és hatékony szakemberekből álló csapa-tot. A feladatra felkészülve bármikor rendelkezésre állunk!”

*

Eddig tartott a Koronázási Palást kál-váriájának nyomon követése, valamint az állagmegóvása érdekében kifejtett önzetlen és jó szándékú törekvések. Kitartó és küzdelmes munkánknak kö-szönhetően – terveink felhasználásá-val – a nemzetközi előírásoknak meg-felelően végül is elkészült a bombabiz-tos kiállítóhelyiség, valamint a mű-tárgyvédelmi és műtárgykörnyezeti szempontokat szem előtt tartó, a palást folyamatos állagmegóvását biztosító speciális tárló. (A Koronázási Palást je-lenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban tekinthető meg.)